

ЗАБОРАВЉЕНА ЛИЧНОСТ ИЗ СРПСКЕ  
ТРАДИЦИЈЕ ДУБРОВАЧКОГ 19. ВИЈЕКА

(Ирена Арсић, *Анџоније (Анџун) Вучетић (1845-1931)*,  
*Историичар Дубровника*, Филозофски факултет, Ниш, 2012)

Књижевна студија *Анџоније (Анџун) Вучетић (1845-1931)*, *историичар Дубровника*, аутора доц. др Ирене Арсић, садржи 72 странице компјутерског текста, као и 35 страница рукописних прилога и архивске грађе из пишчеве заоставштине, те био-библиографских података и литературе, а сачињена је из уводног текста «Дубровник половином 19. века», као и укупно седам поглавља: I/ Порекло, Школовање, Дубровачка гимназија, Породица; II/ Срђ, Дубровачки архив, Дубровачко учено друштво Свети Влахо; III/ Архивски приноси – *Сјоменици српски*, *Сјоменици дубровачки*, Историјске студије, Културноисторијске студије – *Ситнице из дубровачке прошлости*, Грађанска активност професора Вучетића, Рукописна оставштина; IV/ Закључак; V/ Из оставштине Антуна Вучетића: *Дубровачка Република*, *Дубровачки архив*, *Кухање са сјране дјечице*, Преписка; VI/ Прилози: Документа, списи, Генеологија Вучетића, Генеологија Банаца, Хронологија живота и рада А. Вучетића, Фотографије; VII/ Библиографија радова Антуна Вучетића, Библиографија о делу Антуна Вучетића, Извори и литература.

Књижевна студија *Анџоније (Анџун) Вучетић (1845-1931)*, *историичар Дубровника*, представља монографско истраживање о дјелу и личности једног од најзначајних писаца и научника из српске традиције у Дубровнику друге половине 19. и почетних деценија 20. вијека. У уводној расправи «Дубровник половином 19. века», Ирена Арсић указује на политичке, историјске, књижевне и културне прилике након пада Дубровачке Републике и њеног утапања у састав Аустро-Угарске монархије. Истакнута је генерација српских писаца католичке вјере који су обиљежили наведено раздобље (Матија Бан, Антун Казали, Мато Водопић, Иван Аугуст Казначић, Перо Франасовић, Нико Велики Пуцић и Медо Пуцић), а који су својим радом снажно утицали и на интелектуално и духовно формирање Антуна Вучетића. Значајна пажња посвећена је истраживању биографских података о породичном поријеклу Вучетића (доселили су се у Дубровник из Поповог поља), те о њиховом директном крвном сродству са породицом из које је потекао Руђер Бошковић. У Вучетићевом школовању, Ирена Ар-

сић нарочито пажљиво је испитала образовање у гласовитој Дубровачкој гимназији, а затим указује и на школовање у Бечу, где је на Филозофском факултету студирао историју и географију у периоду 1863. до 1867. године. У Бечу му је правио друштво земљак Луко Зоре, студент славистике поријеклом из Цавтата, а као узор му се наметнуо и нешто старији Дубровчанин, Валтазар Богишић Балдо (1834-1908), тада већ свршени студент права и доктор правних наука. Поред тога, Беч тога доба, као културно средиште свих Словена у аустријској престоници, значајно је утицао на формирање Вучетићевих словенофилских идеја. Предњачило је у том погледу његово дјеловање у оквиру „Слованске беседе“, као и удружења српске ђачке омладине „Зора“, основаних у Бечу 1863. године.

Посебна пажња у истраживању Ирене Арсић, усмјерена је на Вучетићево дјеловање након завршетка факултета у Бечу 1867. године. Најприје је радио као професор историје и географије у нижој гимназији на Корчули, потом у шесторазредној сплитској реалки, да би од 1871. године радио као професор Дубровачке гимназије. Нарочито је важно нагласити да је Вучетић започео да држи предавања на народном језику, што је био резултат вишедеценијске политичке и просветне борбе Срба и Хрвата у Приморју да истисну италијански језик из наставе и добију право да школовање остварују на народном језику. На том мјесту и у тој школи, Вучетић је уз извјесне прекиде, када је био ангажован као просветни надзорник (1883-1891), те када је био одређено вријеме присилно пензионисан (1903-1921), предавао све до 1924. године када је пензионисан. Након тога, наставио је да ради као управник Архива *Свети Влахо у Дубровнику* све до 1930. године. Умро је у Дубровнику 16. маја 1931. године.

Описујући Вучетићев гимназијски рад, Ирена Арсић указује на значај који је ова институција имала на формирање културне и духовне климе у Дубровнику. Посебно је указано на састав гимназијских професора, угледних интелектуалаца, као што су били филолог Перо Будмани (1835-1914), затим слависта Луко Зоре (1846-1904), плодни сатиричари: Јозо Бунић (1837-1885) и Стијепо Скурла (1832-1877). Као професори у Гимназији повремено су предавали и лекар Иво Аугуст Казначић, као и археолог Франо Булић, али и Мато Зглав, Јосип Кобензел, Стијепо Кастрапели, Балдо Косић, Вице Палунко, Вицко Пасарић.

Посебна димензија истраживања Ирене Арсић из биографије Антуна Вучетића посвећена је његовом породичном животу. Наглашено је да се је оженио 1889. године у 44-тој години живота, лијепом и отменом Маријом Банац, те да су у браку стекли четворо дјеце (Руђерко, Даница, Даринка, Душан). Најмлађи син Душан је преминуо у првој години живота (1895-96). Супруга Марија је такође рано преминула, већ 1901. го-

дине, а остатак живота Вучетић је провео као удовац старајући се о дједи и њиховом школовању и одрастању.

У научној, културној и просветној дјелатности Антуна Вучетића, Ирена Арсић нарочито издваја његово уређивање српског књижевног часописа *Срћ*, у раздобљу од 1906. до 1908. године, а затим и драгоцјени рад на мјесту управника Државног архива у Дубровнику, на које је био именован 1921. године, а обављао је ту функцију до 1924. године, напореда предајући у том раздобљу и као професор Дубровачке гимназије. У тој посљедњој деценији живота, Вучетић учествује у оснивању и постаје први председник Дубровачког ученог друштва „Свети Влахо“, које је званично конституисано 30. новембра 1923. године, са циљем да истражује дубровачку прошлост. У том раздобљу, за заслуге на научном пољу у области историографије, изабран је за дописног члана Српске краљевске академије наука (1928).

Посебно и најобимније поглавље у истраживању Ирене Арсић посвећено је архивским радовима Антуна Вучетића који су били објављени у *Сјоменицима српским* и *Сјоменицима дубровачким*. То је свакако најважнији сегмент научног рада Вучетићевог. У *Сјоменицима српским* објављивао је архивску грађу Дубровачке Републике везану за српску средњовјековну историју, док је у *Сјоменицима дубровачким* објавио 14 докумената о односима Дубровачке Републике са босанским и српским владарима и са херцеговачком властелом у периоду 1189. до 1533. године, осам докумената о односима Дубровника с угарским краљевима и хрватским бановима од 1358. до 1667. године, те преко тридесет докумената о односима Дубровчана са Турском од 1476. до самог краја 18. века, као и пет потврда које су Паштровићима издате ради уласка у дубровачку луку (1792-96).

Описујући бројне историјске студије Антуна Вучетића, Ирена Арсић указује да је то био један од најспремнијих историчара који је у посљедњим деценијама 19. и првим годинама 20. вијека писао прилоге из историје старе Дубровачке Републике. Посебну вриједност у његовом истраживању представља то што је систематски радио на изворима, што је посједовао свијест о вриједности пронађеног податка, као и то што је знао да прокоментарише и документује сваку написану ријеч. Уз све то и уз веома разноврсна знања, Вучетић је имао потпуни увид у ширину још неистражених простора прошлости и остављао је драгоцјене путоказе будућим истраживачима. Прве историјске студије почео је да објављује релативно рано, одмах по именовану за професора Дубровачке гимназије, а обимну студију *О дубровачкој њоморској сили до сврхе средњега вијека* објавио је већ 1872. године. Њен наставак *О дубровачкој њоморској сили њочейком новог вијека* штампао је сљедеће 1873. године.

Ирена Арсић издваја још двије значајне студије из тог периода. Настале су на основу проучавања преписке и рукописне оставштине Миха Соркочевића *Lokrum i одношaji Dubrovnika sa Mlecima u XVII veku* (1889) и *Dubrovnik za Kandijskog rata* (1894-96).

Веома обимно поглавље у истраживању Ирене Арсић посвећено је прилозима Антуна Вучетића који су под збирним називом *Ситњнице из дубровачке прошлости* објављивани у часопису *Срђ* у периоду 1904–1907, а који представљају значајан допринос у изучавању старе дубровачке књижевности и културе. Између бројних других, као нарочито изазовна истраживачка тема, јавља се период након великог земљотреса у Дубровнику 1667. године. Приказујући то вријеме, Вучетић је у више радова користио као упоредни текст еп Јакете Палмотића *Дубровник њоновљен*, истичући из догађаја у догађај, из стиха у стих, његову вјеродостојност у односу на архивски заснован историјски приказ. Најзначајнији од ових радова је *Дубровчани њочимљу њонављати град иза велике шрешиње г. 1667.* чији поднаслов: „По државним записима и пјеснику Палмотићу“, јасно указује на Вучетићев приступ овој теми.

У тексту *Госџар Божо Сарака, дубровачки њосланик у Цариграду 1789.* Вучетић је писао о једном од последњих дубровачких посланика са харачем у Цариграду, који је имао нешто сложенију мисију него његови претходници. У питању је било, за Дубровчане судбински важно, потврђивање повластица које је Република уживала у Турској, после прекида уважавања хатишерифа о плаћању трогодишњег данка уместо годишњег.

У *Ситњницама из дубровачке прошлости*, Вучетић се посебно занимао за лик Маројице Кабоге, као најзначајнијег дубровачког посланика у Цариграду. Фасцинантна личност овог Дубровчанина, који је био и преступник и разуларени убица, али и пожртвовани сужањ, те слављени родољуб и спасилац Републике, дала је простора истраживачу да створи митски ореол око његовог лика и да подједнако на историографски и књижевни начин напише студију о његовом животу и раду.

Књижевна студија *Антџоније (Антџун) Вучетић (1845-1931), истџоричар Дубровника*, има културноисторијски и књижевноисторијски карактер, тако да је приликом његовог настајања Ирена Арсић укључила веома исцрпна досадашња истраживања о Дубровнику 19. вијека, који је реализовала српска и хрватска наука о књижевности: од Стојана Новаковића, Павла Поповића и Петра Колендића до Предрага Станојевића и други млађих научника. У истраживање су укључена и релевантна архивска истраживања различитих рукописних збирки и грађе у Архиву Српске православне цркве у Дубровнику, у Архиву САНУ у Београду, у Архиву Историјског института САНУ у Београду, у Рукописном одељењу Матице српске у Новом Саду и слично. По-

себну озбиљност наведеном истраживању даје и чињеница да је у значајној мјери комплементарно са претходним књигама Ирене Арсић: *Анџун Сасин, дубровачки ђесник 16. века* (2002), *Дубровачки шћамџари 19. века и њихова издања* (2005), *Српска православна црква у Дубровнику до џочетџка 20. века* (2007), *Дубровачке шћеме 19. века* (2009), *Дубровчани и нашијенци* (2011), као и са књигама приређених издања: Ђорђе Николајевић, *О Дубровнику и о Дубровчанима* (2004), Лујо Војновић, *Истџорија Дубровачке Реџублике* (2005).

Књижевна студија *Анџоније (Анџун) Вучетџић (1845-1931), истџоричар Дубровника*, аутора доц. др Ирене Арсић, представља истраживање које на систематичан начин обрађује животни пут и дјело ове драгоцјене личности из српске традиције у Дубровнику друге половине 19. и почетних деценија 20. вијека. На основу тога значајно обогаћује досадашња научна сазнања и подстиче на нова истраживања и вредновања овог скрајнутог сегмента наше духовне баштине.

*Горан М. Максимовић<sup>11</sup>*

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Департман за српску и компаративну књижевност

<sup>11</sup> goran.maksimovic@filfak.ni.ac.rs